

प्रवेश सं० ७८४०

विषयः धर्मशास्त्रम्

क्रम सं० १२५

नाम कालनिर्णयिका

ग्रन्थकार माधवाचार्यः

पत्र सं० ३-४

श्लोक सं०

अक्षर सं० (पंक्तौ) ४१ पंक्ति सं० (पृष्ठे) १२

आकारः १ X ३६

लिपिः दे. ना.

आधारः का०

वि० विवरणम् अपूर्णम्

12171 द्वि. १५९४

पी० एस० यू० नो०--७७ एस० सी० ई०--१६५१--५०.०००

सर्वाष्टमीतु शुक्लापि सर्वविधा विधीयते। पक्षद्वये पक्षतरेव शिवशक्तिमहोत्सवे ॥६३॥ ज्येष्ठ शुभयोगे पूर्ववत्प्रा-
 त्याज्येष्टाव्रतं तिथिः। मध्याह्नाहर्धमसंवेत्परेद्युः संप्रशस्यते ॥६३॥ ज्येष्ठ शुभभावा नुराभ्यां योगोष्टुम्या सुदु-
 लभः ॥ जयंत्यारब्धव्रतं भिन्ने कलसं जन्माष्टमीव्रतं ॥६४॥ शुद्धावसप्तमी विद्वत्संबन्धनाष्टमी द्विधा। सप्तमी च
 त्रिधा। आत्मा विद्या शुद्धान्यथा भवेत् ॥६५॥ शुद्धायां नक्षत्रसंदेहो विद्यावत्रिविधेष्यते। निशीथयोगः पूर्वद्युः परेद्यु-
 रद्वयोक्तः। पूर्ववत्प्रथमपक्षपरैवोत्तरपक्षयोः। अष्टमी रोहिणी युक्ता जयंता सावतुर्विधा ॥६७॥ शुद्धा शुद्धाधि-
 क्ये प्रविद्या विद्याधिकेति च। शुद्धायामपि विद्यायां न सभाव्योत्तरातिथिः ॥६८॥ शुद्धाधिकायां योगस्यादेक-
 स्मिन्वादिनद्वये। नैकयोगे स्तिसंदेहो द्वियोगे प्रथमं दिनं ॥६९॥ सदानिशीथे पञ्चादेत्युत्तमो मध्यमोऽधमः। योगस्त्रिधापि
 पूर्वद्युः संपूर्णत्वादुपोषणं ॥७०॥ विद्याधिकायामथेकदिनयोगे सगृह्यतां। द्वयोर्योगस्त्रिधाभिन्नो निशीथो वृत्तिभे-
 दतः ॥७१॥ तद्वात्तिर्दिन एकस्मिन्नुभयोर्नैभयोरिति। एकस्मिन्नेतद्दिनं स्यात्पक्षयोरत्ययोः परं ॥७२॥ बुधे समे जयंती च
 द्वावे साति फलप्रदा। तिथ्यक्षयोर्द्वयोरत उत्तमपारण भवेत् ॥७३॥ एकस्यात्तमध्यमस्यादुत्सवात्तेधमं स्मृतं। यस्मिन् वर्षे ज-
 यंत्यारब्धयोगो जन्माष्टमी तदा। अंतर्भूता जयंत्या स्यादक्षयोगप्रशस्तिः। नवमी परविद्वैवपक्षयोर्न भयोरपि ॥७५॥
 मध्याह्निरामनवमी। पुनर्वसु समन्विता। ग्राह्या नैवाष्टमी युक्ता। सित्तत्रापि वै सवेः। कलमाष्टवत्तिरा शुक्ला दशम्येवं व्यवस्थिता।

जयताव्रतवन्नित्यं कर्म्यं वै कारुणीव्रता अरुणोदयवेधोत्रवेधः सयैद्वये तथा उक्तौ द्वौ दशमीवेधौ वै सवस्मा तयोः क
 सात ॥ १॥ कलाकाष्ठादेवधोपियास्त्रात्रिमुद्रुनैवतु विस्वस्मादागमोक्तद्वौ प्रादिवै सवः ॥ १॥ विद्यायाज्या
 वैस्ववेन शुद्धायाधित्वसंभवा एकादशीद्वादशी वाधिकानेच्छ्यतादिना ॥ १॥ सर्वग्राह्यतत्तरस्यादितिवै सवनिर्ण
 यः एकादशीद्वादशीनित्यमुभयवधनेयदा ॥ १॥ तदा सर्वदिनस्य स्मात्रेयास्त्यपरदिनोद्धवारवृद्धौ सर्वैव शुद्धादिकपि
 सायदि ॥ २॥ एकादशीमात्रवृद्धाद्विद्यत्याव्यवहितः उपधागृहभिः स्वयितिभिस्तत्तरातिथिः ॥ ३॥ द्वादशीमात्र
 वृद्धोत्तु शुद्धाविद्यव्यवहितो शुद्धासर्वोत्तराविद्यस्मात्तनिर्णयैद्विशः ॥ ४॥ अवर्णनयुतावेस्याद्वादशीसाहवै सव
 स्मात्तस्त्रोपाषणीयास्यात्यजेदेकादशीतदा ॥ ५॥ उपवासव्रतान्यव्रतेसाधमुद्रुनेकैः सप्तभिर्दशमीविद्यमितामका
 दशीत्यजेता ॥ ६॥ द्वादशीसर्वविद्यव्रतेषु निषिद्धेषु पितृभ्यो दशमीसर्वोपराह्णमात्रे दशमी अलाभे सापि पूर्व
 वपराग्रे जयोदशीया शुक्ला गत्यते सर्वोपराह्णमात्रापरारुक्ता ॥ ७॥ ननु द्वादश्या शुक्ला पूर्वोक्तस्मात्तु द्वादशी उदये
 द्विमुद्रुनापि ग्राह्या नतव्रतेतिथिः ॥ ८॥ शुक्लोपरात्रिमुद्रुनास्याञ्चित्रान्नमासयोः शुक्लसर्वापि सर्वैव यदिस्यद्वा
 परारुक्ता ॥ ९॥ प्रदोषवानिशीथेवाद्वाद्यावाप्तिसाभवेत् शिवरात्रिव्रते तत्र द्वादश्याः सत्ताप्रशस्यते तदभावे निशी २
 चैक्याद्यापि परिगृह्यता ॥ तस्याञ्चासंभवग्राह्या प्रदोषकापि नीतिथिः ॥ १०॥ तिथ्यतेषां परणयामत्रयादवै कस्मापने
 अयथापारणप्रातेरन्यतिथ्युपवासवत ॥ ११॥ सर्वविद्येव सावित्री व्रतेषु वदशेतिथिः नाद्याष्टादशभूतस्यस्युच्चैतत्रपरदिना ॥ १२॥

अत्र तैत्तिरीयदिपर्वसंधिः कृत्वा तु तस्मिन् कृतिर्विहृत्या तत्रैव यागः परतो यदिस्यात्तस्मिन् विहृत्या न कृतिः परेद्युः ॥ १॥ ॥

व्रतांतराणि सर्वाणि परेह न्येव सर्वदा आह परारुक्ता नो नोदश आहिकवन्मतः ॥ दिनद्वयेप्येकदेशे तौ ग्राह्ये महत्तः ॥
 तुल्यत्वे वेदेकदेशे सयै पूर्वा न्यथा त्रः ॥ १३॥ कृतन्यासोद्धवारङ्गान्नरक्षिष्यिष्यद्विदुः सायनाश्विबस्वास्यान्नस्या
 ब्रह्मरुक्ता ॥ १४॥ सर्वद्युः सात्रिकाः कुर्युर्नरेन्द्रुरनग्निकाः पर्वप्रतिपदाः संधिमेध्याह्नेवातुपुरा ॥ १५॥ अन्वाधाने
 सर्वदिनेयागः संधिदिने भवेत्तु उर्ध्वमेध्याह्नतः संधौ वन्वाधानं तु तदिना ॥ १६॥ इष्टिपरदिने कुर्यादन्यावाजसन्तृपिनभ्य
 रुवाजसनेयीस्यात्तस्य संधिदिनापुरा ॥ १७॥ न द्वाप्यन्वाहितः किंतु सदा संधिदिने हि सा संधिश्चैव गवाहर्धं प्रावस्य
 वर्त्तनाद्वेकः ॥ १८॥ सापोलमारीविज्ञेयासद्यस्का लविधौ तिथिः वृद्धिः प्रतिपदायास्तितर्धपूर्वाणि क्षेपत ॥ १९॥ द्वादश्या
 धेत्यात्तिस्वा संधिनिर्णयिता सदा बोधायनमते दश आह्वेष्टिविशेष्यते ॥ २०॥ द्वितीयात्रिमुद्रुनैव त्वतिपदा पर
 र्क्तिकी ॥ अन्वाधानं नतु द्वादश्यादशस्त्वल्पपि वर्त्तयेत् ॥ २१॥ दश आह्वेष्टितदा कार्यमिति बोधायनोदिते द्वादस्यादिविहृतिः सर्वा
 पूर्वण्येव तनिर्णयः ॥ २२॥ पंचममुप्रकरणे सर्वदिनादि निर्णयः उत्तरार्धकालभेदात्कर्मभेदोपदेशने ॥ २३॥ यास्मिन् तस
 मियाद्वा नुः सत्तत्तत्रमुपेक्षा मुत्पन्नस्य संभवेतु गृहं तत्परिनिशीथयुक् ॥ २४॥ उपवासयद्दशस्या तद्धिनैकैकभक्तयोः
 उदये त्रिमुद्रुनैस्तत्र व्रतदानयोः दिनद्वये तथा त्वदुसर्वस्या हलवत्तत्र अवर्णतत्तरग्राह्यमुप्रकरणकर्मणि ॥ २५॥
 पितृभ्योतिथिवै सवनिर्णयस्य विनिर्णयः ॥ सर्वस्यादुपवासदातु जरो व्रतदानयोः ॥ २६॥ याग आहिकर्मकालव्याप्तकपरि

राहुदृशनिसंक्रांतिविवाहात्ययद्विषुस्नानदानादिकं कार्यं निशिकाम्यजतेषु वेतियाज्ञवल्क्यः ॥ १२८४ ॥

दि. १२८४

कालनिर्णयदिनेतत्तुग्राह्यरात्रौ यदा तदा दिनद्वयैकभक्ताभ्यामुपवासः प्रसिध्यति। वारेषु संशयाभावाद्गृहीतव्यं यथास्थितं।
४. ५॥ आसन्ननाद्यः संक्रांतेः पुण्यास्नानादिकर्मसु। वारेषु कर्कटपूर्वामकरे विंशतिः पराः। वत्तमिने तुलामेषेनाद्यस्तुभयतो दशा।
वृषभादौ स्फुरे पुण्याः प्राक्पश्चादपि षोडश। मिथुनादौ द्विस्वभावे उत्तराः षष्टिनादिकाः। अहः संक्रमणरात्रौ वनुष्ठान
मिषेधतः। उक्तौ कालौ व्यवस्थाप्यौ तद्वत्त्वात् पूर्वपश्चिमौ। रात्रौ संक्रमणभानोर्दिनार्धस्नानदानयोः। अर्धरात्रादधस्त
स्मिन्मध्याह्नस्योपरिक्रिया। ऊर्ध्वसंक्रमणे बोधे मुदयात्प्रहरद्वयं। पूर्णवेदधरात्रेतु यदा संक्रमते रविः। प्राङ्गर्हिनद्वयं
पुण्यमुत्कामकरकर्कटौ। कर्कटे मकरे रात्रावप्याचारादनुष्ठितिः। पूर्णिमा प्रतिपत्संधौ राहुः संहरणमिदं लंग्रसते व
द्रमर्कचपर्वप्रतिपदंतरे। ग्रहस्थाने भवेत्स्नानं ग्रहे होमो विधीयते। मुख्यस्थाने भवेद्दानं मुक्तस्नानं विधीयते। सूर्यग्रहे तु ना
श्रीयात्पूर्वयामवतुष्टयं। चंद्रग्रहे तु यामास्त्रीन्बालवृद्धादुरैर्विना। अपराह्णेन मध्याह्ने मध्याह्ने तु संगवे भुंजीत स
गवे वेत्स्यान्नपूर्वभुक्तिमाचरेत्। यस्तोदये विधोः पूर्वनाहभोजनमाचरेत्। ग्रहावेवास्तमानं तुरवीदैः प्राप्नुताय हि। तयोः
परद्युरुदये स्नात्वा भ्यवहरेन्नरः। त्रयोदश्यादितो वर्ज्यं। दिनानां नवकचक्रं। मंगलेषु च सर्वेषु ग्रहेषु चंद्रसूर्ययोः। द्वाद
श्यादिस्तृतीयातो वेधः। चंद्रग्रहस्मृतः। एकादश्यादिकः सौरश्चतुर्थ्यंतः प्रकीर्तितः। रव्युग्रहे तयोः प्राक्ते मुभयत्र दिनद्वयम
नित्यनेमिनि के जप्ते होमयज्ञक्रियासु च। उपाकर्मणि चोत्सर्गयह्वधोन विद्यते। ईदृशानियमन्याये विवरातु मिहाद्यतः।
तमेव निर्णयशास्त्रं। याभ्यां कर्तुमुद्यमः ॥ १२८५ ॥ इति श्रीमाधवाचार्यकृताः कालनिर्णयकारिकाः समाप्ताः ॥ श्रीरक्त ॥